



Original article

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Metaforik Algıları

Metaphorical Perceptions of Secondary School Students towards Social Studies Course

Günişik Öktem Berksan *

Department of Elementary Education, Institute of Educational Sciences, Atatürk University, 25240 Erzurum, Turkey

Özet

The Bu çalışmanın amacı ortaokul 5. 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin algılarını metaforlar yoluyla belirlemektir. Çalışma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 62 ortaokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Araştırmada öğrencilere "Sosyal Bilgiler.....a/e benzer. Çünkü....." şeklinde yarım bırakılmış formlar dağıtılmıştır. Bu formlar aracılığıyla öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik metaforik algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu da kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrenciler Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olarak 31 geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar daha sonra ortak özellikleri bakımından incelenerek 5 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bunlar; yol gösteren, aydınlatan bir ders olarak Sosyal Bilgiler, bilgiye ulaştıran faydalı bir ders olarak Sosyal Bilgiler, içeriği değerli bir ders olarak Sosyal Bilgiler, kapsamlı bir ders olarak Sosyal Bilgiler, eğlenceli, sevilen bir ders olarak Sosyal Bilgiler şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Bilgiler, ortaokul öğrencileri, metafor, metaforik ilgi.*

Abstract

The purpose of this study is to determine the perception of 5th, 6th and 7th grade students in social studies course through metaphors. The study was carried out with 62 secondary school students in 2018-2019 education year. In the research, the students completed the phrase of "Social Studies Course is like..... Because.....". Through these forms, metaphorical perceptions of students towards social studies course were tried to determine. In the study, a semi-structured interview form was used as the data collection tool. Content analysis method was used in data analysis. According to the findings of the research, students produced 31 valid metaphors for social studies course. These metaphors were then examined in terms of their common characteristics and collected under 5 different conceptual categories. These are; social studies as a guiding, illuminating lesson, social studies as a useful course to provide information, social studies as a valuable lesson in content, social studies as a comprehensive course, social studies as a funny and loved lesson.

Keywords: *Social Studies, secondary school students, metaphor, metaphoric perception.*

Received: 27 March 2019 * **Accepted:** 21 May 2019 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiape.2018.196.1>

* **Corresponding author:**

Günişik Öktem Berksan, Department of Elementary Education, Institute of Educational Sciences, Atatürk University, 25240 Erzurum, Turkey.
Email: gunisikoktem@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her döneminde bilgi önemli olmuştur. Küreselleşmenin sonucunda değişen ve küçülen dünyamızda ise en önemli etken haline gelmiştir. Bilgiyi üreten ve kullananların üstün olduğu çağımızda donanımlı bireyler iyi bir eğitim sayesinde yetişmektedirler (MEB, 2004: 44). Her toplum bünyesindeki kişileri kendi hedefleri doğrultusunda yetiştirmeyi ister. (Sönmez, 1999: 20). Bu yüzden eğitim sistemleri ne kadar sağlam temellere oturtulursa, çağın ihtiyaçlarına göre uyarlanırsa ve geliştirilirse toplumsal olarak o kadar başarılı hale gelebilir.

Hızla değişen demokratik toplumlarda mevcut düzeni, toplumsal değerleri olduğu gibi sorgulamadan kabul eden değil, değerleri sorgulayabilen, eleştirel düşünebilen, üretken vatandaşlara ihtiyaç vardır (Doğanay, 2005: 20). Eleştirel düşünebilen, problem çözebilen, bilgiyi ve iletişim teknolojilerini etkili kullanabilen beceriler bireylere eğitim kurumlarında okutulan çeşitli dersler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi ise bu becerilerin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir (Yaşar ve Bayır, 2010: 1214). Konusu insan ve yaşamı üzerine kurulu olan Sosyal Bilgiler, farklı disiplinlerden oluşan oldukça kapsamlı bir ders olması nedeniyle literatürde de farklı tanımları bulunmaktadır:

Sönmez (1999) Sosyal Bilgileri “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir” (s.23) şeklinde tanımlarken, Erden (Tarihsiz) ise Sosyal Bilgileri “demokratik toplum için vatandaş yetiştirme görüşünün benimsendiği bir çalışma alanı” (s.6) olarak tanımlamaktadır. 2005 yılında tüm yurtda uygulanmaya konulan yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda düzenlenen yeni öğretim programlarıyla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı da bu ders için yeni bir tanım yapmıştır. Buna göre öğretim programı olarak Sosyal Bilgiler, “Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla, tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insan sosyal ve fiziki çevre ile etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından oluşturulmuş bir ilköğretim dersi.” (MEB, 2004: 45). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgiler öğrencilerin vatandaşlık bilincini kazanmaları, toplumsallaşmaları, değerlerini korumaları aynı zamanda modern dünyaya ayak uydurmaları, bilinçli ve bilgili aktif bireyler olmaları yönüyle diğer derslerden ayrılmaktadır. Bu ders eğitim programı olarak ilköğretim 1., 2., 3. sınıflarda Hayat Bilgisi, 4 sınıftan 8. sınıfa kadar da Sosyal Bilgiler adı altında okutulmaktadır (Bilgili, 2009: 22).

Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmak istenilen amaçlara ulaşılmasında dersin işlenişinin yanı sıra öğrencilerin derse bakış açıları da önemlidir. Öğrencilerin bu dersi nasıl algıladıklarının bilinmesi öğretmene, dersin işlenişinin planlanması, öğretme-öğrenme süreçlerinin düzenlenmesi için kolaylıklar sağlar (Yaşar ve Bayır, 2010: 1215). Öğrencilerin bu derse ilişkin görüşleri ve dersin onların zihinlerinde ne anlama geldiğini belirlemek için metaforlar son yıllarda tercih edilen bir yol olmuştur (Gömleksiz,

Kan ve Öner, 2012: 421). Bu da çocukların algılamalarında ve öğrenme süreçlerinde metaforların giderek önem kazandığını göstermektedir.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'te metafor kelimesi mecazla aynı anlamda verilmiştir. Mecaz kelimesi ise iki farklı şekilde tanımlanmıştır. Bunlar; “1. Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. 2. Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.” (TDK, 2011: 1641). Bir başka ifadeyle metafor, bir kavram, terim yahut ifadeyi yaygın anlamının yerine, çağrıştırdığı başka anlamları yükleyerek kullanmaktır (Demir ve Acar, 2002: 278). Yaşamın her alanında kullanılan metaforlar duygu ve düşünceleri belli anlamlar içerisinde iletirken kullanılan yazılı veya sözel araçlardır da diyebiliriz (Kılıç, 2010: 22).

Metaforların temel öğretme konusundaki işlevine bakıldığında önceki öğrenmeler ve yeni öğrenmeler arasında bağ kurup akılda tutmayı geliştirmektedir. Böylece bilgilerin uzun süre akılda tutulmasını sağlamaktadır (Arslan ve Bayrakçı, 2006: 102). Ayrıca metaforlarla olgu, olay ya da nesnelere arasında birbirine benzeyen ve farklı yönleri bulunan bağlantılar kurulabilmektedir. Sınıf ortamına taşınmayan nesnelere, soyut kavramların öğretimini de sağlamaktadır (Demircioğlu, 2005: 185). İki farklı şey arasındaki benzetmelerde metaforun kaynağı, metaforun konusunu açıklamada ve farklı bakış açılarıyla anlamada bir süzgeç görevi görmektedir (Güneş ve Tezcan, 2017: 5). Bu yönüyle bakıldığında metaforlar, içeriği yoğun ve sözel bir ders olan Sosyal Bilgilerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kavramların öğretilmesinde öğretmene kolaylık sağlayabilecek bir teknik oluşturmaktadır.

Amaç

Bu çalışmada, ortaokul 5. 6. ve 7. Sınıf düzeyinde yer alan öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersine yönelik metaforik algılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmaya ilişkin aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Öğrenciler sınıf düzeylerine göre ne tür metaforlar oluştururlar?
3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik sahip oldukları metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoride toplanabilir?
4. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlar aracılığıyla Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden “olgubilim (fenomenoloji)” kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip

olmadığımız olgulara odaklanmayı öngörür. Olgular yaşadığımız dünyada çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan fakat anlamını tam kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir çalışma zemini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 72). Yapılan araştırmada da öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algılarının belirlenmesinde metaforların ipucu olabileceği düşünüldüğünden olgubilim deseni seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik metaforik algılarının belirlenmesiyle ilgili yapılan bu çalışma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı Erzurum iline bağlı bir ilçede bulunan ortaokulda yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi gören 5. 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 62 öğrenciyle çalışılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden, kolay ulaşılabilir (convenience sampling) durum örnekleme uygulanmıştır. Bu örnekleme yöntemi, araştırmaya hız ve pratiklik sağlamak için araştırmacının yakın ve erişilmesi kolay bir durumu seçmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 113). Yapılan araştırmada da bu nedenler etkili olduğu için söz konusu yöntem uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubuyla ilgili bilgi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılar Hakkında Bilgi

Öğrencilerin Sınıf Düzeyi	Frekans (f)
5	20
6	10
7	32

Buna göre ortaokul grubundan 3 sınıf düzeyinde öğrenciyle çalışılmış ve öğrencilerin araştırmaya katılmalarında gönüllülük esas alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışma kapsamında yer alan öğrencilere “Sosyal Bilgiler dersi.....a/e benzer. Çünkü.....” şeklinde yarım bırakılmış bir form verilmiş ve öğrencilerin, boşlukları gerekçesiyle birlikte yazmaları istenmiştir. Öğrenciler kendilerine verilen formları belirtilen süreler içerisinde doldurmuştur. Araştırmanın bir diğer veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Olgubilim araştırmalarında görüşme başlıca veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Bu tür görüşmelerle araştırmacı ulaştığı açıklamaları görüştüğü kişiye doğrulama fırsatı bulur, böylece çalışmanın geçerliği ve güvenilirliğini artmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 74). Bu yüzden 8 öğrencinin katıldığı yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik oluşturdukları bazı metaforları neden oluşturduklarıyla ilgili daha detaylı bilgiler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmaya 62 öğrenci katılmış ancak 60 öğrenci cevap formunu doldurarak teslim etmiştir. 2 öğrenci (5. ve 7. sınıf) boş kâğıt vermiştir. 1 öğrencinin (5. sınıf) de formdaki açıklama kısmına herhangi bir şey yazmaması nedeniyle değerlendirme dışı bırakıldığından 59 öğrencinin cevapları değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analiziyle sözel olmayan dokümanları nicel verilere dönüştürmek amaçlanır. Sonuçlar genelde frekans ya da yüzdeyle ifade edilir ve tablolar halinde verilir (Balcı, 2004: 184). Elde edilen bulguların çözümlenme işi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Öncelikle her bir öğrencinin kâğıdı dikkatli bir şekilde okunmuş ve her sınıf düzeyinde kâğıtlara sıra numarası verilmiştir. Daha sonra öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin geliştirdikleri metaforlar ilk etapta rast gele listelenmiştir. Listelenen metaforlar benzer özellikleri dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Metaforların gerekçeleriyle birlikte kavramsal kategorileri doğru bir şekilde sembolize ettiğini doğrulamak ve araştırmacının güvenilirliğini sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından listelenen metaforlar uzman tarafından da gruplandırılarak hiçbir metafor boşta kalmayacak şekilde eşleştirilmesinden sonra karşılaştırmaları yapılmıştır. Karşılaştırma Miles ve Huberman (1994) modelindeki içsel tutarlılık olarak belirtilen görüş birliği formülüyle hesaplanmıştır. Buna göre; Güvenirlilik katsayısı=Üzerinde görüş birliği olan konu/terim sayısı ÷ (Üzerinde görüş birliği olan konu/terim sayısı + Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısı) x 100 şeklindedir. Bu çalışmada yapılan güvenirlilik %90 olarak hesaplanmıştır (Güvenirlilik katsayısı=28÷(28+3)x100). Uzmanla görüş birliğinin sağlanmasıyla öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin ürettikleri metaforlar ve frekansları Tablo 2’de gösterilmiştir. Her bir kategoriye temsil edecek öğrenci cevapları doğrudan alıntı yapılarak olduğu gibi çalışmada kullanılmış ve öğrencilerin cevapları bu doğrultuda araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Elde edilen verilerin ayrıntılı olarak rapor haline getirilmesi ve araştırmacının bu sonuçlara nasıl ulaştığını belirtmesi nitel araştırmanın geçerliğinde de önemli bir ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 257).

BULGULAR

Bu bölümde çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik oluşturdukları metaforlar ve bu metaforlara ilişkin yapmış oldukları açıklamalar bulunmaktadır. Öğrencilerin metaforlara ilişkin görüşleri verilirken araştırma etiği gereği katılımcıların isimleri kullanılmamıştır, ancak çalışmanın anlaşılabilmesi açısından araştırmacı tarafından kodlamalar yapılarak öğrencilere ait örnek cevaplara yer verilmiştir. Buna göre çalışmaya katılanların kodlamasında ilk harf (Ö) öğrenciyi, yanındaki rakam öğrenci sırasını, ikinci rakam ise öğrencinin sınıf düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Üretilen Metaforlar

M. Sayısı	Oluşturulan Metafor	Frekans (f)	M. Sayısı	Oluşturulan Metafor	Frekans (f)
1	Tarih	12	17	Gelecek	1
2	Hayat	7	18	Eğlenceli oyuncak	1
3	Adalet	4	19	Pusula	1
4	Öğretmen	4	20	Eski dönemler	1
5	Şeker	3	21	Harita	1
6	Yemek	2	22	Kitap	1
7	Bilgi	2	23	Pırlanta	1
8	Ay/ay ışığı	2	24	Macera	1
9	Güneş	1	25	Kültür	1
10	Kalp	1	26	Melek	1
11	Beyin	1	27	Lale	1
12	Kalemlik	1	28	Sarmaşık	1
13	Tükenmez kalem	1	29	Gül	1
14	Tarihi bir günlük	1	30	Güzel	1
15	Atatürk	1	31	Tatlı	1
16	Yenilik	1			

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan 59 öğrenci Sosyal Bilgiler dersine ilişkin 31 metafor geliştirmiştir. Öğrenciler metaforlarını çeşitli yönleriyle dersle ilişkilendirmişlerdir. Geliştirdikleri bu metaforlardan en fazla tekrar edilenleri “*tarih*” (f=12), “*hayat*” (f=7), “*adalet*” (f=4) “*öğretmen*” (f=4), “*şeker*” (f=3), “*yemek*” (f=2), “*bilgi*” (f=2), “*ay/ay ışığı*” (f=2) şeklindedir. Diğer metaforlar ise birer öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlara genel olarak bakıldığında “*kalemlik, tükenmez kalem, şeker, yemek, pusula*” gibi somut kavramların yanı sıra “*adalet, bilgi, kültür, melek, yenilik*” gibi soyut kavramları da kullandıkları görülmüştür.

Oluşturulan metaforların sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini, özgünlük ve ortaklık yönünden değerlendirmeleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Geliştirdikleri Metaforlar

Sınıf	Özgün Üretilen Metaforlar ve Frekansları	Ortak Üretilen Metaforlar ve Frekansları
5	Melek(1), kültür(1), macera(1), pırlanta(1), pusula(1), lale(1), güzel(1), şeker(3), beyin(1), tatlı(1)	Tarih(1), hayat(3), gül(1), ay ışığı(1), öğretmen (1)
6	Kitap(1), harita(1)	Tarih(4), hayat(3), adalet(1)
7	Gelecek(1), eğlenceli oyuncak(1), tarihi bir günlük(1), eski dönemler(1), yenilik(1), Atatürk(1), tükenmez kalem(1), bilgi(1), kalemlik(1), kalp(1), güneş(1), sarmaşık(1), yemek(2)	Tarih(7), hayat(1), adalet(3), gül(1), ay/ay ışığı(1), öğretmen(3)

Tabloda öğrencilerin sınıf düzeylerine göre ürettikleri metaforlara bakıldığında 5. Sınıf öğrencilerinin yaklaşık %53'ü diğer sınıf düzeylerine göre daha fazla özgün metafor üretirken (10 metafor), 2 metafor üreterek en az özgün metaforu 6. Sınıf öğrencileri (%20) üretmiştir. Tarih metaforu üç sınıf düzeyinde üretilmesine rağmen 6. ve 7. sınıf öğrencileri 5. Sınıf öğrencilerine göre daha çok kullanmışlardır.

Öğrencilerin metaforları için yazdıkları gerekçeler incelenerek 5 grupta kategorilere ayrılmıştır. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlara göre belirlenen kategoriler;

1. Yol gösteren, aydınlatıcı bir ders olarak Sosyal Bilgiler
2. Bilgiye ulaştırıcı faydalı bir ders olarak Sosyal Bilgiler
3. İçeriği değerli bir ders olarak Sosyal Bilgiler
4. Kapsamlı bir ders olarak Sosyal Bilgiler
5. Eğlenceli, sevilen bir ders olarak Sosyal Bilgiler şeklindedir.

Kategori 1: Yol gösteren, aydınlatan bir ders olarak Sosyal Bilgiler

Bu kategori altında bulunan metaforlara bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi *Atatürk, harita, pusula, ay ışığı, güneş, gelecek* şeklinde düşünülmüştür. Tablo 3'teki veriler dikkate alındığında sınıf düzeylerine göre bu kategorideki metaforlar 5. sınıflarda pusula (f=1), ay ışığı (f=1); 6. sınıflarda harita (f=1); 7. sınıflarda Atatürk (f=1), ay ışığı (f=1), güneş (f=1), gelecek (f=1) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategorideki metaforlar daha çok 7. sınıf düzeyi öğrenciler tarafından oluşturulmuştur. Aşağıda derse ilişkin olarak geliştirilen bu metaforların gerekçelerine ilişkin bazı örnekler verilmiştir.

(Ö18.5) “Sosyal Bilgiler dersi *pusulaya* benzer. Çünkü *bize yol gösterir, bizi yönlendirir, aydınlatır onun dediklerini yaparsak hayatımız kolaylaşabilir. Tıpkı pusula gibi.*”

(Ö2.6) “Sosyal Bilgiler dersi *haritaya* benzer. Çünkü *harita gibi her yeri öğretir, yol gösterir, bilgili olmamızı sağlar. Bizi doğrulara yönlendirir.*”

(Ö4.7) Sosyal Bilgiler dersi *ay ışığına* benzer. Çünkü *onun gibi parlak ve bizi de kendisi gibi parlatan aydınlatan bir derstir. Karanlıkta bile bize yolumuzu buldurur.*”

(Ö9.7) Sosyal Bilgiler dersi *Atatürk'e* benzer. Çünkü *onun gibi yolumuzu aydınlatıyor, bize örnek oluyor.*”

(Ö10.7) Sosyal Bilgiler dersi *güneşe* benzer; Çünkü *güneş gibi parlaktır, bizi aydınlatır.*”

Kategori 2: Bilgiye ulaştırılan faydalı bir ders olarak Sosyal Bilgiler

Bu kategoride, öğrenciler oluşturdukları metaforlarla Sosyal Bilgiler dersinin bilgi edinmelerini sağlayıcı faydalı yönleri üzerinde gerekçeler sunmuşlardır. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlar: *hayat, öğretmen, kitap, bilgi* şeklindedir. Sınıf düzeyine göre ise bu kategorideki metaforlar 5. sınıf: hayat (f=3), öğretmen (f=1); 6. sınıf hayat (f=3), kitap (f=1), 7. sınıf hayat(f=1), öğretmen (f=3), bilgi (f=1) şeklindedir. Öğrencilerin bunlarla ilgili yaptıkları yorumlar ise;

(Ö6.5) “Sosyal Bilgiler dersi *öğretmene* benzer. Çünkü *her türlü bilgi içinde var, öğretmenimiz de çok bilgili olduğu için bu derste bizim de bilgili olmamızı sağlıyor.*”

(Ö14.5) “Sosyal Bilgiler dersi *öğretmene* benzer. Çünkü *“bir öğretmen gibidir. Bizi bilgiyle donatır.”*

(Ö5.7) “Sosyal Bilgiler dersi *hayata* benzer. Çünkü *hayatla ilgili şeyler anlatıyor bizler de kendi hayatımızda kullanıyoruz bu bilgileri.*”

(Ö5.6) “Sosyal Bilgiler dersi *hayata* benzer. Çünkü *hayatımıza dair her şeyi burada işliyoruz, öğreniyoruz ve kendimiz kullanıyoruz.*”

(Ö8.6) “Sosyal Bilgiler dersi *kitaba* benzer. Çünkü *içinde her şey vardır. Bilgi verir, tarihi, çevreyi anlatır, bizi bilgilendirir.*”

(Ö18.7) “Sosyal Bilgiler dersi *bilgiye* benzer. Çünkü *sürekli bir şeyler öğretiyor. Ne kadar öğrenirsen o kadar bilgi sahibi olursun. Bu bilgiler ilerde bizi önemli bir yere getirir.*” şeklindedir.

Kategori 3: İçeriği değerli bir ders olarak Sosyal Bilgiler

Bu kategoride öğrenciler dersi değerli gördüklerini ifade eden *pırlanta, beyin, kalp ve tarihi bir günlük* şeklinde 4 metafor oluşturmuşlardır. Bu metaforlara sınıf düzeyine göre bakıldığında 5. sınıf: pırlanta (f=1), beyin (f=1); 7. sınıf kalp (f=1), tarihi bir günlük (f=1) şeklindedir. Bunlarla ilgili gerekçelerine örnekler şu şekildedir;

(Ö15.5) “Sosyal Bilgiler dersi *pırlantaya* benzer. Çünkü *çok değerlidir ve onu öğrendiğimizde bizi de parlatır değerli yapar.*”

(Ö19.5) “Sosyal Bilgiler dersi *beyine* benzer. Çünkü *içi bir sürü bilgiyle doludur bizi bilgilendirir. Bir beyin gibi her şeyi yönetir.*”

(Ö13.7) “Sosyal Bilgiler dersi *kalbe* benzer. Çünkü *vücutta nasıl bütün organlar kalbe bağlıysa tüm derslerde bence sosyale bağlıdır ve önemlidir.*”

(Ö15.7) “Sosyal Bilgiler dersi *tarihi bir günlüğe* benzer. Çünkü *günlükler önemlidir bugün yazılır ama aslında sadece bugüne ait değildir ilerde de kullanılır önemli şeyleri hatırlatır. Bazen düşüncelerimizin değiştiğini görürüz. Bu derste değişimleri de görüyoruz günlüklerimizdeki gibi.*”

Kategori 4: Kapsamlı bir ders olarak Sosyal Bilgiler

Öğrencilerin bu kategoride oluşturdukları metaforlar: *tarih, eski dönemler, adalet, kültür, tükenmez kalem, kalemlik, sarmaşık, yenilik* şeklindedir. Sınıf düzeyine göre bu kategorideki metaforlar 5. sınıf: tarih (f=1), kültür (f=1); 6. sınıf tarih (f=4), adalet (f=1); 7. sınıf tarih (f=7), eski dönemler (f=1), adalet (f=3), tükenmez kalem (f=1), kalemlik (f=1), sarmaşık (f=1), yenilik (f=1) şeklindedir. Buna göre tarih metaforu üç sınıf düzeyinde en fazla tekrar edilen metafor olmuştur. Bu kategoride yer alan *tükenmez kalem, sarmaşık, kalemlik* gibi metaforları üreten öğrenciler açıklamalarında dersin olumsuzluklarından bahsetmişlerdir. Aşağıda bu metaforların gerekçelerine örnekler verilmiştir.

(Ö2.5) “Sosyal Bilgiler dersi *tarihe* benzer. Çünkü *tarihi gezme gibidir. Burada öğrendiğimiz doğal ve beşeri yerleri gezebiliriz. Geçmiş öğreniriz.*”

(Ö7.6) “Sosyal Bilgiler dersi *tarihe* benzer. Çünkü *eski dönemlerde ne olduğunu insanların neler yaşadığını, neler yaptığını sosyal sayesinde öğreniyoruz.*”

(Ö20.7) “Sosyal Bilgiler dersi *tarihe* benzer. Çünkü *konularının çoğu geçmişle ilgili. Bize geçmişimizi, tarihimizi öğretir, bilgiler verir.*”

(Ö2.7) “Sosyal Bilgiler dersi *eski dönemlere* benzer. Çünkü *geçmişle ilgili bir çok şey öğreniyoruz ve bunlar zamanla işimize yarayabiliyor. Geçmiş bilmek lazım.*”

(Ö8.5) “Sosyal Bilgiler dersi *kültüre* benzer. Çünkü *kültürümüzle ilgili bilgiler ediniz. Bu derste yaşadığımız yeri tanımamıza yönelik çalışmalar yapıyoruz, kültürümüzü araştırmamızı sağlıyor.*”

(Ö28.7) “Sosyal Bilgiler dersi *adalete* benzer. Çünkü *adaletli bir ders ve kendimizi ifade edebiliyoruz. Sadece tarih gibi konular işlemiyoruz, adaleti de öğreniyoruz. Ben çok severim.*”

(Ö8.7) “Sosyal Bilgiler dersi *tükenmez kaleme* benzer. Çünkü *konuları çok fazla, içinde her zamanı kapsayan konular var. Şimdiki, geçmiş, gelecek gibi. Yani hiç tükenmiyor. Sıkıcı olabiliyor*”

(Ö11.7) “Sosyal Bilgiler dersi *sarmaşığa* benzer. Çünkü *hayatın her yerinde, her alanında sosyal var. (ve ben hiç memnun değilim bu durumdan).*”

(Ö3.7) “Sosyal Bilgiler dersi *kalemlige* benzer. Çünkü *içinde her şey ve her türden konu yer alır. Bu yüzden bazen ders karışık geliyor bana.*”

Kategori 5: Eğlenceli, sevilen bir ders olarak Sosyal Bilgiler

Bu kategori altındaki metaforlara bakıldığında öğrencilerin bir kısmı dersin eğlenceli, güzel, keyifli olduğuna dair metaforlar üretmişlerdir. Bunlar *macera, eğlenceli bir oyuncak, şeker, tatlı, yemek, lale, gül, melek, güzel* olarak ifade edilmiştir. Sınıf düzeyine göre ise bu kategorideki metaforlar 5. sınıf: lale (f=1), gül (f=1), melek (f=1), güzel (f=1); 7. sınıf yemek (f=2), gül (f=1) şeklindedir. Öğrenciler şeker, tatlı, yemek, lale, gül benzetmelerini yaparken gerekçelerinde “çok güzel ve sevilen

bir ders” olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca macera, eğlenceli bir oyuncak metaforlarının açıklamasında da hem keyif almaları hem de eğlenmeleri yönüne vurgu yapmışlardır. Melek metaforu için “iyi ve güzel” ifadeleri kullanılmıştır. Bu kategoriyle ilgili verilen cevaplara ilişkin bazı örnekler şu şekildedir;

(Ö9.5) “Sosyal Bilgiler dersi *şekere* benzer; Çünkü *sosyal bilgiler dersi şeker gibi tatlı ve çok güzel*”

(Ö1.5) “Sosyal Bilgiler dersi *laleye* benzer; Çünkü *o çok güzel bir derstir.*”

(Ö25.7) “Sosyal Bilgiler dersi *güle* benzer; Çünkü *güzel bir ders olduğunu düşünüyorum*”

(Ö7.5) “Sosyal Bilgiler dersi *meleğe* benzer; Çünkü *çok iyi bir ders.*”

(Ö12.5) “Sosyal Bilgiler dersi *maceraya* benzer; Çünkü *macera gibi eğlenceli ve heyecanlı bir ders.*”

(Ö1.7) “Sosyal Bilgiler dersi *eğlenceli bir oyuncağa* benzer; Çünkü *sosyal bilgiler dersi bana eğlenceli geliyor, derste sıkılmıyorum.*”

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

Bu bölümde öğrencilerin üç sınıf düzeyinde de ortak oluşturdukları ve en çok tekrar edilen 3 metafor (hayat, öğretmen, tarih) yarı yapılandırılmış görüşmeyle detaylandırılmıştır. Bu metaforların buldukları kategoriler öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerinden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Bilgiye ulaştırıcı faydalı bir ders olarak Sosyal Bilgiler kategorisinde yer alan “hayat” ve “öğretmen” metaforlarıyla ilgili öğrenci cevapları şu şekildedir;

(Ö4.5) “Sosyal Bilgiler dersi hayat gibidir çünkü hayatımızdaki olayları, gelişmeleri bu dersle öğreniyoruz. Geçmişte yaşayan insanların da hayatlarını bazen görüyoruz. Sanki hayatla iç içe bir ders.”

(Ö6.6) “Sosyal Bilgiler hayat gibi bir derstir. Yaşamın her dönemi var ve hayata ait bilgiler veriyor. Yaşadığımız çevredeki bilgilerden, meslek hayatına, sorumluluklarımıza, haklarımıza kısaca her şey bu derste yer alıyor.”

(Ö12.7) “Sosyal Bilgiler dersinde hayatımızda işe yarayacağını düşündüğümüz bilgileri öğreniyoruz. Yani bunu sadece sınavlardaki bir ders gibi değil de genel kültürümüzün artması gibi bir şey diyebiliriz. İçinde iletişimden, yerleşmeye, göçlere, geçmişte yaşamış bilginlere, tarihe kısaca her şeyin olduğu bir dersle bütün bilgilere ulaşıyoruz.”

(Ö11.5) “Sosyal Bilgiler öğretmene benziyor onun gibi bilgi doludur. Bizi de bilgilendirir. Yararlı bilgiler edinmemizi sağlar, her üniteye yeni bilgiler verir. Bu yüzden faydalı bir derstir.”

(Ö3.7) “Bu ders bizi bilgiyle donatır. Merakımızı gidermemizi sağlar. Bu yüzden öğretmene benzetiyorum. Hayatta karşılaşacağımız, işimize yarayan pek çok yararlı, farklı bilgiyi bize öğretir.

Kitabın içindeki sorular ve araştırma yapmamız gereken yerlerle kendimizi geliştirmemizi sağlar. Bazen televizyonda bilgi yarışmalarında sorular çıkıyor bu derste gördüğümüz. Hatırladığımda çok rahat yapıyorum bu da hoşuma gidiyor. Hatırlayamadığım cevap olunca bazen kitaptan bulmaya çalışıyorum. Bunları sınıfta paylaşıyorum öğretmenime anlatıyorum.”

“Kapsamlı bir ders olarak Sosyal Bilgiler” kategorisinde öğrencilerin cevapları şu şekildedir;

(Ö17.5) “Sosyal Bilgiler en çok tarihe benziyor. Çünkü geçmişimize götürür. Orda neler olmuş, hangi savaşlar yapılmış, kimler yaşamış, neler yapmışlar bunları öğreniriz. Aslında bu derste çok konu görüyoruz ama benim ilgimi geçmişle ilgili şeyler çekiyor. Mesela eski uygarlıklar ve buluşları ilginç geliyor. Sanki zamanda yolculuk yapıyoruz gibi.”

(Ö10.6) “Eski çağlarda insanların neler yaptıklarını, nasıl yaşadıklarını, önceden kurulan devletlerin isimlerini öğretiyor bu ders. Geçmişimizle ilgili bilgi veriyor, Türklerle ilgili, kültürümüzle ilgili. Eskiden yaşamış insanların yaptıkları tarihi eserleri öğretiyor mesela.”

(Ö22.7) “Sosyal Bilgiler deyince aklıma hemen tarih geliyor. Sanki bu derste hep tarih görüyoruz gibi. Osmanlı devleti falan. Biraz da karışık geliyor açıkçası tarihlerin sırasını tam öğrenemiyorum böyle olunca olayların sırası karışıkmiş gibi geliyor. Aslında yararlı bir ders ama içinde her türden bilgi olunca sıkıcı olabiliyor.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ortaokul 5. 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik bakış açılarını belirlemek için yapılan bu çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda 31 metafor geliştirildiği görülmüştür. Dersin farklı yönlerini ele alarak oluşturulan bu metaforlardan en fazla tekrar edilenler tarih (f=12), hayat (f=7), adalet (f=4), öğretmen (f=4), şeker (f=3), yemek (f=2), bilgi (f=2), ay/ay ışığı (f=2) şeklinde sıralanmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre ürettikleri metaforlara bakıldığında ise 5. sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerine göre daha fazla özgün metafor ürettikleri görülmüştür.

Araştırmada öğrencilerin oluşturdukları metaforların gerekçeleri göz önünde bulundurularak kategoriler oluşturulmuştur. Yol gösteren, aydınlatan bir ders olarak Sosyal Bilgiler kategorisinde “Atatürk, harita, pusula, ay ışığı, güneş, gelecek” metaforları bulunmaktadır. 7. sınıf seviyesindeki öğrencilerin daha fazla metafor oluşturdukları bu kategoride öğrenciler gerekçelerini “hayatlarına yön vermeleri, yol gösterici olmaları, aydınlatmaları” şeklinde belirtmişlerdir. Konuları gereği hayatla iç içe olan Sosyal Bilgiler dersi bu anlamda öğrenciler için olumlu bir algı oluşturduğu söylenebilir.

Bilgiye ulaştırıcı faydalı bir ders olarak Sosyal Bilgiler kategorisinde öğrencilerin oluşturdukları metaforlar “hayat, öğretmen, kitap, bilgi” şeklindedir. Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin bilgi edinmelerini sağlayıcı, faydalı yönleri üzerinde gerekçeler sunmuşlardır.

İçeriği değerli bir ders olarak Sosyal Bilgiler kategorisinde de öğrenciler dersi değerli gördüklerini ifade eden “pırlanta, beyin, kalp ve tarihi bir günlük” şeklinde 4 metaforla açıklamışlardır. Tarihi bir günlük metaforu ilk bakışta bilim dalı olarak tarihe vurgu yapacak gibi düşünülse de öğrenci bunu geçmişte yaşananların ve değişimlerin gelecekte nasıl kullanılacağına dair hatırlatmalar yapması, şeklinde açıklamasıyla değerli olduğu yönünde ifade etmiştir.

Kapsamlı bir ders olarak Sosyal Bilgiler kategorisinde ise öğrencilerin oluşturdukları metaforlar; “tarih, eski dönemler, adalet, kültür, tükenmez kalem, kalemlik, sarmaşık, yenilik” şeklindedir. Bu kategoride 7. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha fazla metafor ürettikleri görülmüştür. Bunda 4 yıldır bu dersin görülmesi, aynı öğrenme alanlarına sahip olsalar da her yıl biraz daha kapsamlı konuların işlenmesi bu sonucu ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Tarih metaforu (f=12) üç sınıf düzeyinde de en fazla tekrar edilen metafor olmuştur. Yine bu kategoride yer alan tükenmez kalem, sarmaşık, kalemlik gibi metaforlarla Sosyal Bilgiler dersi, bazı öğrenciler tarafından sıkıcı, karışık ve memnuniyet vermeyen bir ders olarak gerekçelendirilmiştir. Bu da derse yönelik olumsuz bir tutum ortaya çıkardığını göstermektedir.

Benzer bir çalışma yapan Gömleksiz, Kan ve Öner’in (2012) İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Metaforik Algıları” adlı çalışmalarında ise öğrencilerin “hayat, öğretmen, çiçek, ağaç, tarih (bilim dalı olarak)” metaforlarını ürettikleri görülmektedir. Öğrencilerin bu metaforları seçmelerindeki gerekçeleri ise Sosyal Bilgiler dersinin konu çeşitliliğinin çok, kapsamının geniş olması etkili olmuştur. Ayrıca araştırmacıların çalışmasında yer alan “hayat, tarih, Mustafa Kemal, yemek, pırlanta, öğretmen, güneş” gibi metaforlar bu çalışmada da öğrenciler tarafından üretilen ortak metaforlardandır. Öztürk ve Keçe’nin (2015) “7. Sınıf Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler” adlı çalışmalarında ise Sosyal Bilgiler dersini öğrenciler daha çok, “tarihsel konular, vatandaşlık (kavramlar), hayat, öğretmen” şeklinde açıklamışlardır. Bu cevaplar aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciler tarafından nasıl algılandığının da göstergesidir. Farklı disiplinlerden oluşan Sosyal Bilgiler dersi, konuları yönüyle de ders kitaplarında oldukça kapsamlıdır. Öğrenciler tarafından daha çok tarih vurgusu yapılmasının nedeni ise bu konuların genel olarak öğrenciler tarafından pek sevilmemesidir. Derslerde coğrafyayla ilgili konular işlense de farklı bir bilim dalı olarak coğrafya tarih kadar bilinmemektedir. Tarihin doğrudan geçmişi yansıtması bu kavramın içeriğinin daha fazla bilinmesini sağlamaktadır.

Eğlenceli, sevilen bir ders olarak Sosyal Bilgiler kategorisi en fazla metafor üretilen bölüm olmuştur. Bu kategoride “macera, eğlenceli bir oyuncak, şeker, tatlı, yemek, lale, gül, melek, güzel” metaforları yer almaktadır. Gerekçelerine bakıldığında ise öğrencilerin bazıları dersin eğlenceli bulmakta, bazıları ise güzel ve keyifli olduğuna dair açıklamalar yapmıştır. Bu kategoride 5. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin daha fazla metafor ürettikleri görülmektedir. Diğer sınıf düzeylerine göre dersi sevmeleri ve eğlenceli bulmaları derse karşı olumlu tutum sergilediklerini göstermektedir.

Farklı mekanlarda, zamanlarda ve çalışmalarda bir metafor ortak olarak kullanılsa da kendisine yüklenen anlam değişebilmektedir. Örneğin Gömleksiz, Kan ve Öner'in (2012) çalışmalarında yer alan Mustafa Kemal metaforunu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine benzetirken seçmelerinin sebebi olarak "çok yönlü olması" şeklinde verilmiştir. Bu çalışmada ise metafor "yol gösterici, aydınlatıcı" olması şeklinde ifade edilmiştir. Yaşar ve Bayır'ın (2010) "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler" adlı çalışmalarında ise Atatürk metaforunun gerekçesi "Atatürk ile ilgili bilgilerin olması, Atatürk'ün hayatını, okuduğu okulları, savaşlarını, yaptıklarını anlatan bir tarih dersine benzetilmiş olması yönüyle değerlendirilmiştir. Dolayısıyla metaforlar ortak olsa da kategorileri, yapılan çalışmaya göre değişebilmektedir. Ayrıca "Öğretmen, Atatürk, kitap, hayat, tarih" bu çalışmayla ortak olan metaforlardır.

Öğrencilerin oluşturdukları metaforlarda "şeker, yemek, kalemlik, tükenmez kalem, kitap, gül, lale, pusula" gibi somut kavramlar ve "adalet, bilgi, kültür, melek, yenilik" gibi soyut kavramlar kullandıkları görülmüştür. Yaşları gereği 5. sınıftan itibaren öğrenciler somut işlemler döneminin sonu, soyut işlemler döneminin başında yer almaktadırlar. Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerinden soyut işlemler dönemi (11 yaş ve sonrası) en üst bilişsel gelişim dönemini ifade eder. Bu yaşta kişiler soyut kavramlar üzerinde fikir yürütebilirler (Erden ve Akman, 1997: 57). Dolayısıyla öğrenciler metafor üretirken sadece somut kavramlar üzerinden değil anlayabilecekleri düzeyde soyut kavramlarla da benzetimlerini yapabilmektedirler. Şeyihoğlu ve Gençer (2011) araştırmalarında öğrencilerin oluşturdukları metaforların yaşadıkları çevrenin izlerini de taşıdığını belirtmişlerdir (yağmur, deniz, ağaç, silah, kara lahana gibi). Soyut veya anlaşılması güç olguların ifade edilmesinde bilindik ve tanıdık kelimelerle anlatılması olarak belirtilen metafor tekniğinde böylesi sonuçların ortaya çıkması ise normal görülmüştür.

Yarı yapılandırılmış görüşme bulguları değerlendirildiğinde ise, öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve açıklamaları yapılan kategorilere uygunluk göstermiştir. Öğrenciler derse yönelik genelde olumlu düşüncelere sahip olduklarına dair ifadeler kullanmışlardır. Dönmez ve Yeşilbursa'nın (2014) "Ortaokul Öğrencilerinin Tarih Algısı" adlı çalışmalarında öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik, tarih algılarının oluşmasında "geçmişteki olaylar, takvimsel zaman, tarihi eserler, kültürel öğeler" şeklinde dört kategori ortaya çıkmıştır. Bu çalışmayla ilgili yapılan görüşmede de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini en çok tarih metaforuna benzetme nedenlerinde dersin kapsamlı olması, geçmişteki olayları, kültürleri, tarihi eserleri ve kronolojiyi içermesi yönlerine vurgu yaptıkları görülmüştür. Çalışmalar farklı yerlerde de yapılırsa katılımcıların aynı öğretim kademesinde yer almaları, aynı konuları görmeleri benzer düşünceleri oluşturmalarında etkili olmuştur. Çünkü 6. ve 7. Sınıfta Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde tarih konuları giderek artmaktadır.

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğrencilerin derslere yönelik algılarını belirlemek, öğretim faaliyetlerinin zenginleştirilmesi, öğrenciye yönelik hale getirilmesi açısından önemlidir. Bu yüzden öğretmenler öğrencilerin bu derse yönelik algılarını göz önünde bulundurarak dersi planlamalı ve ona göre konuları işlemelidir.
- Metafor çalışmalarının derslere yönelik algı çalışmalarında kullanılması ve bu alanda daha fazla çalışmanın yapılması, bu çalışmaların farklı değişkenler (cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, yaşanan bölge ve yer gibi) açısından incelenmesi sadece Sosyal Bilgiler dersi için değil diğer dersler için de fayda sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Arslan, M. M. ve Bayrakçı M. (2006). Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma (Yöntem, Teknik ve İlkeler)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bilgili, A. S. (2009). “Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler”. Ali Sinan Bilgili (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (ss. 2-31) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2002), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). “Öğretim Stratejileri”. Cemil Öztürk, Dursun Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss.157-264) içinde. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Doğanay, A. (2005). “Sosyal Bilgiler Öğretimi”. Cemil Öztürk, Dursun Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss.17-52) içinde. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Dönmez, C., ve Yeşilbursa, C. C. (2014). “Ortaokul Öğrencilerinin Tarih Algısı”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (3), 415-436.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erden, M. ve Y. Akman (1997). *Gelism-Öğrenme-Öğretme*, (5. Bs.), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Gömlüksiz, M. N., Kan, A. Ü. ve Öner Ü. (2012). “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Metaforik Algıları”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 419-436.
- Güneş, C. ve Tezcan, R. (2017). “Metafor Nedir, Ne Değildir”. Bahadır Kılcan (Ed.), *Metafor ve Metafor Eğitiminde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi*. (ss. 1-14) içinde. Ankara Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kılıç D. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konuları Üzerinde Oluşturdukları Metaforların Söylem Analizi Tekniği İle İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Source Book* (2nd Ed.), Thousand Oaks: Sage Publications.
- Öztürk, T. ve Keçe, M. (2015). “7. Sınıf Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler”. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 298-310.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Şeyihoğlu, A. ve Gençer G. (2011). “Hayat Bilgisi Öğretiminde ‘Metafor’ Tekniğinin Kullanımı”. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8 (3), 83-100.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. (11.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Yaşar Ş. ve Bayır, Ö. G. (2010). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Sosyal Bilgiler, *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 1213-1225.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.